

1944 - 1983

1965

Iau scurte interviuri unor regizori, întrebându-i ce-și dorește în noul an. Sică Alexandrescu îmi spune că ar dori „să nu-și aducă nimeni aminte că se împlinesc 50 de ani de la prima mea punere în scenă, săvârșită în vara anului 1915”. Pentru Dinu Cernescu, anul care a trecut l-a făcut „fericit”. Fiindcă-și propusese să pună în scenă numai piese românești și a reușit: „Mă știu azi cu promisiunea împlinită. Am montat, în acest răstimp, Acuzarea apără de Ștefan Berciu la Brașov, Somnoroasa aventură la Teatrul de Comedie și Stăpinul apelor la Teatrul Regional București”. Lucian Pintilie declară că se va opri doar asupra unor piese „în care s-a putut să adîncesc o preocupare mai veche și foarte încăpățînată a mea. Este vorba de analiza și descifrarea raporturilor umane în ceea ce ele au mai învăluit și mai esențial, mai complicat și mai paradoxal”.

1967

Conducerea Radioteleviziunii ne invită la o dezbatere asupra emisiunilor cultural-artistice. Ni se oferă, din vreme, un referat voluminos, conținând o amplă expunere de principii și liste repertoriale, titluri de viitoare rubrici, preocupări, orientări. Discuția e bogată, animată, fructuoasă.

Redacția propune, printre altele, o tele-emisiune consacrată istoriei teatrului românesc și una închinată istoriei teatrului universal. S-ar începe cu... începuturile. „Și cînd se va ajunge în secolul nostru?” — întreb. „Depinde de conferențieri!” — mi se răspunde. „În ritmul propus — observ — ne-am apropiat de contemporaneitate după vreo patru-cinci ani”. „Mai puțin...” — mi se spune, vag.

Cum și alții fac aceeași observație, se convine ca ciclul românesc să înceapă cu Bolintineanu, Caragiale, Eminescu, Delavrancea, iar ciclul universal s-o pornească ceva mai pieptis, cu Giraudoux, O'Neill, Brecht.

Repertoriul radiofonic e foarte cuprinzător: Meșterul Manole de Lucian Blaga, Podul de piatră s-a dărîmat de D. R. Popescu, Febre de Horia Lovinescu, Ciuta de V. I. Popa, Ripa albastră de Leonida Teodorescu, Excursie la Malu de Paul Everac, O familie de mineri de Corneliu Leu, Ovidiu de N. Iorga, Răzbușarea lui Voltaire de G. Călinescu, Ostatecul de Radu Stanca etc. La televiziune, „Studioul Mic” ar urma să aibă un repertoriu remarcabil: Noul locatar de Eugen Ionescu. În birjă de Arthur Adamov, Rochia de Romulus Vulpescu, Vocea umană de Cocteau, Incununare fără fanfara orașului de Paul Cornel Chitic, Adonis de G. M. Zamfirescu, Picnic pe cîmpul de luptă de Arrabal.

Unele s-au reprezentat, în '67-'68, altele, mult mai tîrziu, iar altele, niciodată.

George Ivașcu îl aduce la „Contemporanul” pe unul dintre cei mai buni studenți ai săi, Nicolae Baltag, ni-l prezintă și-mi cere: „Fă-l cronîcar dramatic”. Tînărul e serios și cultivat, realmente talentat. Cînd îi solicit o pagină despre o piesă de Macedonski transmisă la radio îmi preteinde un răgaz de zece zile ca să recitească toată opera dramatică a poetului.

1983

August. E momentul unui tur de orizont asupra stagiunii isprăvite.

E foarte anevoios să constrângi o stagiune într-un expozeu. Mai ales când e atât de plină și contradictorie ca aceea căreia îi zicem 1982—1983. În ea s-au aglomerat premiere pasionante, reluări anodine, reprezentații scăpărătoare cu piese neștiute, opțiuni literare aleatorii, încercări merituoase, proiecte ambițioase eșuate, inițiative, experiențe, debuturi, festivaluri, controverse ciudate, idei surprinzătoare.

Care ar fi totuși dominantele? Stind în față cu lista lucrărilor scenice am impresia că una dintre aceste dominante e valoarea dramaturgică a repertoriului, abundența și divers în toate compartimentele sale. Apoi, din punctul de vedere al muncii și rezultatelor, s-ar impune stadiul înalt al creativității, cu fructificarea remarcabilă a forțelor artistice într-un număr relativ mare de opere scenice exponențiale. Iar în considerarea fiecărui teatru și a orientărilor de ansamblu ale mișcării s-ar putea distinge incertitudini ale programelor, cu mari oscilații de calitate, minusuri de funcționalitate culturală, inconstanță a preocupărilor.

Critica, spectatorii, forurile culturale au avut satisfacții, au salutat izbînzi ale scriitorilor și artiștilor, eficacitatea unor manifestări de cultură teatrală și, deopotrivă, s-au aflat, nu o dată, în coliziune, amendind — cînd dintr-un loc, cînd din altul — ceea ce era, ori părea, neizbutire, rudimentarism, sau arătîndu-și insatisfacția față de debusolări repertoriale ori de direcție. Desigur, nu se poate răspunde tuturor cerințelor cu egală și perpetuă scinteiere. Și-apoi „Vai, ce greu e să mulțumești pe toată lumea!” — suspina bătrînul conte La Rochefoucauld în jîlțul său iernatic din fața focului, după ce privise o viață întreagă, cu luare-amine, spectacolul lumii.

Momentul literaturii naționale.

S-au pus în scenă multe piese românești evidentabile prin angajare civică, simț al realului, autenticitate a tipurilor, acuitate și radicalitate a conflictelor, originalitate a structurilor, teatralitate modernă. Ca frunza dudului... de Dumitru Radu Popescu, dramă socială cu implicații politice, a fost situată, la Teatrul Mic, de către Cătălina Buzoianu, într-un univers închis, sufocant, spațiu coercitiv degradat însă, treptat, din cauza metaforizărilor excesive, personajele raportîndu-se însă eficient tragic ori sarcastic la eroină, susținută relevabil de Leopoldina Bălănușă. Aceeași piesă a mai fost abordată de Naționalul timișorean în regia lui Ioan Ieremia. O baladă a migrațiunii de o frumusețe diafană, Rezervația de pelicani, dramă a exodului, mixtură subtilă de lirism, aventură și umor astringent, s-a prezentat cu solide interpretări — dar la suprafața epică a piesei — de Teatrul „Bulandra”. S-a mai jucat și la Galați. Dirijorul a constituit un experiment al Teatrului din Sibiu (Florin Fătulescu). Timp în doi, (Rotoșani), Balconul (Reșița) și Acești îngeri triști (Ploiești), adăugate celorlalte titluri, au vădit din nou că dramaturgia derepopesciană — cum i-a zis un confrate — e un bun real al lumii teatrale, pasionînd publicul pretutindeni. La fel stau lucrurile și cu creația lui Marin Sorescu, mai puțin prezent decît s-ar cuveni, dar văzîndu-și, în cele din urmă, tragedia Paraclicerul într-un spectacol tineresc (cum stingaci) la Reșița și A treia țepă la Brașov, în viziunea lui Florin Fătulescu. Noua dramă a lui Horia Lovinescu, Negru și roșu, parafrază istorică de ambitus filozofic larg și de substrat politic, n-a avut parte de un spectacol pe măsură la „Nottara”. Drumuri și răscruci, piesă istoric-documentară de Paul Everac, avîndu-l ca protagonist pe cărturarul Miron Costin, s-a jucat la Iași. Capul de Mihnea Gheorghiu, la Bacău. Interesul pentru dramaturgia lui Mazilu s-a vădit a fi, în continuare, profundă; studenții tirgumureșeni au montat Mobilă și durere, iar cei bucureșteni, călăușiți de Octavian Cotescu și Costin Marinescu, au imaginat un nou empireu parodic pentru Acești nebuni fățarnici, operă scenică încîntătoare. Pe marginea ei a avut loc, din inițiativa Institutului „I. L. Caragiale”, un simpozion respectabil consacrat dramaturgului, Naționalul ieșean, aflat într-o etapă repertorială mai elevată, a propun spectatorilor săi O sărbătoare princiară și Frumos e în septembrie la Veneția. Dacă n-a dat rezultatele așteptate, din cauza unei gîndiri cînd prea concrete, cînd prea abstracte și a unor antiinterpretări, Proștii sub clar de lună și-a găsit, totuși, locul nimerit și audiența scontată la Teatrul de Comedie. Milionarul sărac a fost premiera prolificului și talentatului Tudor Popescu (Brașov), dar comedia, cu artificii prea evident, nu e decît parțial reprezentativă pentru gabaritul

comediografului. Nu ne naștem toți la aceeași vîrstă a aceluiași a fost tratată relativ mediocru la Constanța. O comedie dramatică puțin ciudată, căreia Ion Băieșu i-a zis chiar Ciudatul rol al întâmplării, n-a prea arut noroc la Galați, pătostul ei studiu de moravuri subțindu-se pînă la consistența unui lăviu. Gărgărița, satiră atroce, care are mai mulți adversari în viața teatrală decît insecta cu pricina în natură, savuros pamflet împotriva celor ce vor să mistifice societatea, a făcut rapid peste cincizeci de spectacole la Petroșani și are o răspîndire surprinzătoare în teatrele de amatori.

Afirmînd că recolta dramaturgică din aria literaturii naționale actuale a fost, în anul artistic 1982/83, substanțială, reliefăm din nou diversitatea orientărilor artistice din acest cîmp, seriozitatea funciara a majorității autorilor, atractivitatea lucrărilor. Amurgul burghez de Romulus Guga, impunătoare parabolă de sens universalist — care a și prilejuit lui Dan Alexandrescu și trupei maghiare de la Tirgu Mures o reprezentare strălucită — s-a găsit, pe afișele stagiunii, alături de remarcabila dramă politic-documentară a lui Paul Cornel Chitic Europa, aport — viu sau mort! (Birlad), interesantă proiectare a nobilului chip al lui Bălcescu pe fundalul revoluțiilor europene de la 1848; drama politică de incandescentă actualitate, Insomnie de Adrian Dohotaru, conferind aureolă de luptător unui erou autentic (pusă în scenă cu pricepere și claritate de Al. Dabija la „Nottara”) se înscrie între reușitele aceluiași an, împreună cu comedia meditativă a lui Dumitru Solomon Arma secretă a lui Arhimede (Teatrul de Comedie și Naționalul timișorean, unde Ioan Ieremia i-a dat și o nuanță de gravitate). Diogene a aceluiași (la Teatrul Evreiesc de Stat din București) și Fata Morgana, scînteietor pusă în scenă la Galați de Mircea Cornișteanu, l-au ținut în atenție, meritat, pe scriitor.

Subliniind ca o caracteristică a dramaturgiei române de azi seriozitatea, adică abordarea cu preocupare problematică și angajament civic a temelor, implicarea dramaturgului în procesele vieții sociale, fac referință și la comedie, care și-a cîștigat, prin cele mai bune și mai malițioase produceri, un statut literar cert și o recunoaștere generală. Călinescu observase mai demult că „făcătorii” în materie, fabricanții după rețete facile dispar ca musculițele, rămînînd masivi, gravi, „poetii în înțelesul larg al cuvîntului”, căci și comicul își are poetii săi: „solemn sau burlesc ori aristofanesc — zicea eminentul critic — adevăratul om de teatru, ca și veritabilul literat, e un gînditor. Gîndirea atrage mai mult pe spectator decît suierătura goală”. Am citit în acest sens, cu plăcere, adaptarea de către Romeo Iorgulescu și Angel Grigoriu — uneori, doar, cam naivă și nu tocmai teatrală, în orice caz reductivă, dar plăcută și cu sevă veritabilă — a romanului lui Fănuș Neagu Frumoșii nebuni ai marilor orașe, ce a și prilejuit teatrului brăilean un succes. Și m-am bucurat din toată inima de dinamismul și îmbelșugarea satirică a subiectului dens găsit de Viorel Cacoveanu în Mă propun director, reprezentare ce înseamnă unul dintre cele mai importante evenimente din viața teatrului reșitean, aducînd în sală, în zeci și zeci de seri, masa mare a muncitorilor de la uriașul combinat. Ca și în piesa, amintită adineauri, a lui Băieșu, ca și în scrierea sa pamfletară, nu pe deplin încheată, dar viu colorată, Valsul de la miezul nopții (Baia Mare). Viorel Cacoveanu se dovedește pe cît de serios, pe atît de hărăzit cu ironie lucidă, fosforescentă.

Ion Brad, Dan Tărchiță, Emil Poenaru, Cristian Munteanu, Radu Bădiță, I. D. Sirbu, Dan Matușcu și alții au dat piese de calitate varii, uneori cu intenții mai merituose decît realizarea, teatrele servindu-le, însă, cu evidentă bună-credință. Un eșec categoric, Frumoasa Fernanda et comp. de Vasile Rebreanu, a ocazionat o aventură sterilă Teatrului Național din Cluj-Napoca; asemenea, Manechine fără cap de I. D. Șerban la Birlad; asijderea, Anotimpuri teatrale de E. Covali la Piatra Neamț. Alte cîteva titluri, de autori locali fără chemare, beneficiînd de grațitudinea obligată — prin obscure manipulații provinciale — a unor trupe din țară rămîn fără istorie, efemeride. La București, atare cazuri sînt mai rare, iar din cauza rarității, necitabile.

S-au făcut adaptări după Marin Precla; cu el și fără el. O adaptare controversată a romanului de ecou larg Arta conversației (Ileana Vulpescu, autoarea originară, și George Bănică) îi dă posibilitatea Teatrului Giulești să susțină că publicul — care aorează montarea — e singurul judecător, criticii nu trebuie luați în seamă. Alții însă fac tot ce pot, și chiar ceva pe deasupra, ca tocmai criticii să-i bage în seamă și, dacă se poate, toți, fără nici o rezervă, orice glas critic nu destul de afirmativ și laudatoriu producîndu-le iritații cata-

blică, în diverse perioade, proză scurtă, reunită ulterior în volumul *Soare aproximativ* (Editura „Albatros”, 1975). În 1969 e distins cu Premiul C.S.C.A. pentru nuvela „El”.

Debut publicistic: la 19 ianuarie 1957, cu o cronică dramatică în ziarul „Făclia” din Cluj.

Debut în dramaturgie: în 1963, cupiesa într-un act *In numele nostru*, tipărită la Casa regională a creației populare din Cluj.

Pe lângă piesele jucate pe scenă, a scris numeroase piese radiofonice (*Apoi, va veni dimineața*, 1973 ; *Întâlnire în septembrie*, 1974 ; *La telefon, prietena preferată*, monodiamă, 1976 ; *Parc*, 1977) și scenarii de televiziune (*Carabina*, piesă scurtă, transmisă în august 1969, în regia lui Savel Stîpoul ; *Unul dintre noi*, transmisă în iunie 1971).

II. LUCRĂRI DRAMATICE REPREZENTATE.

1971, 24 februarie, *PATRU OAMENI FĂRĂ NUME*. Teatrul „Valea Jiului” din Petroșani ; Regia : Călin Florian, Scenografia : Vasile Buz.

Cu : Florin Plaur, Ruxandra Petcu, Mihai Clita, Ștefan Ilie, Alexandru Zecu.

În stagiunea 1970—1971, piesa s-a mai jucat la Teatrul „Bulandra” din București (regia, Petre Popescu), Teatrul Dramatic din Brașov (regia, Sică Alexandrescu), Teatrul „A. Davila” din Pitești, Teatrul de Nord din Satu Mare, Teatrul Tineretului din Piatra Neamț, Teatrul Maghiar de Stat din Sf. Gheorghe.

„Textul aduce pe scenă viziunea unui tinăr de astăzi cu privire la evenimente și climate cunoscute din lecturi sau din relatări bătrânești. Dar nu exactitatea sau măcar verosimilitatea întâmplărilor și reacțiilor se cuvin puse în discuție, ci mai ales măsura în care un caz particular, oricare ar fi el și oricum s-ar fi petrecut în realitate, poate afla ecou general-uman în cititorul sau în spectatorul de astăzi” (N. Carandino, „Săptămîna culturală”, 9 aprilie 1971).

1983, 29 martie — *PĂMÎNTUL FĂGĂDUINȚEI* (Trei gloanțe în Long Island City).

Teatrul Național din Cluj-Napoca. Regia : Dan Alecsandrescu. Scenografia : Mircea Matcaboji. Cu : Petru Dondoș, Victor Nicolae, Petre Băcioiu, Gelu Bogdan Ivașcu, Octavian Lăluț, Paul Basarab, Viorica Mischilea, Eugen Nagy, Ion Tudorică, Marius Bodochi, Maria Seleș, Monica Modreanu, Octavian Cosmuța, Maia Țipan Kaufmann, Emilian Belcin, Totu Coloman, Lucia Wanda Toma, Bucur Stan.

„Piesă-anchetă, *Pămîntul făgăduinței* (...) se definește prin abilitate. Oportunitatea temei, iscusița artizanală a scriiturii (întrigă polițistă, decupaj dibaci, suspens formal, suprapus unei problematice sociologice), grija ocularii tiradelor descoperite stau mărturie unei îndemnatice orientări teatrale (și nu numai teatrale). Finalitatea acestei radiografii este prezentarea condiției imigrantului în America, prezentare care se resimte de un oarecare tehnicism jurnalistice și senzational” (Doina Modola, „Luceafărul”, 24 septembrie 1983).

III. LUCRĂRI DRAMATICE PUBLICATE.

● *In numele nostru*, piesă într-un act, Casa regională a creației populare, Cluj, 1963.

● *Carabina*, piesă în două părți, C.S.C.A., București, 1970.

IV. OPINII CRITICE

Despre *Patru oameni fără nume* : Viorica Tănăsescu, „Scinteia tineretului”, 17 martie 1971 ; Radu Popescu, „România liberă”, 1 aprilie 1971 ; Dinu Kivu, „Contemporanul”, 15 aprilie 1971 ; Stelian Vasilescu, „Familia” 4/1971 ; Ileana Popovici, „Teatrul” 4/1971 ; Cornel Ungureanu, „Tribuna” 19/1971.

Despre *Pămîntul făgăduinței* : Dinu Kivu, „Moment clujean” în „Contemporanul”, 8 aprilie 1983 ; Liana Cojocaru, „Drama emigranților”, „România literară”, 21 aprilie 1983 ; Ilie Călian, „Făclia” (Cluj-Napoca), 13 aprilie 1983 ; Constantin Zărnescu, „Tribuna”, 2 iunie 1983 ; Mihai Crișan, „Teatrul”, 5/1983 ; Dumitru Andrașoni, „Ecoul” (Bistrița), 16 aprilie 1983.

(continuare la p. 71)

strofice și accese belicoase. Jucăria de vorbe, scenarizare a unor pagini din opera lui Tudor Arghezi (Al. Dabija — Piatra Neamț), regizat cu subliniată dispoziție ludică și deștept, jucat cu farmec de Gheorghe Dănilă, Ana Ciontea, Constantin Ghenescu, n-a avut nevoie de lamentații și imprecății ca să se impună. S-a impus tuturor spectatorilor și criticilor prin el însuși, fără denunțuri de îngratitudine sau procese bizantine la adresa comentatorilor. La fel, reeditările scenice ale puternicei piese *Politica de Theodor Mănescu* (Brăila, Craiova) sau ale „pseudo-comediei” — cum i-a zis Ecaterina Oproiu piesei sale — Nu sînt Turnu Eiffel.

Unul dintre succesele reale și de durată ale Teatrului Național, *Ifigenia de Mircea Eliade* — regia Ion Cojar, interpreți Mircea Albulescu, Ion Marinescu, Adrian Pintea, Tania Filip și alții — arată iarăși că prospectarea repertoriului național e departe de a fi încheiată în vreo zonă sau în vreun anotimp.